

Teilhard de Chardin – Najnebezpečnejší modernista

prof. Marcin Karas

24. júna 2020 ✚ Cirkev ✚ Modernizmus

Warning: Undefined variable \$return_string in /data/9/7/9701c89e-97e3-4371-9627-84479fbab237/christianitas.sk/web/wp-content/themes/christianitas-new/functions.php on line 126

Pierre Teilhard de Chardin, francúzsky jezuita, sa narodil roku 1881 v Orsane na juhu Francúzska a zomrel v roku 1955 v New Yorku. V rovnakom roku sa narodil pápež Ján XXIII., ktorý niektoré teilhardovské náhľady nechal zaviesť do katolíckej Cirkvi. Bol vychovaný v špecifickom prostredí. Jeho matka bola veľmi nábožnou osobou, napriek tomu, že bola Voltairova pravnučka a jeho otec bol geológ, ktorý svojim deťom odovzdal záujem o geológiu a prírodu. Nebolo by na tom nič zlého, pokiaľ by neskorší jezuita zachoval náležitú vieru. On však túto vieru úplne stratil, pretože, ako sám spomína, v detstve sa namiesto toho, aby konal adorácie pred Najsvätejšou sviatosťou a aby praktizoval náboženské úkony, klaňal kúsku kovu. Domnieval sa, že kov, oceľ, je vynikajúcim príkladom sily prírody.

Viera v silu prírody

Ako dospelý sa snažil, svojou vierou v túto silu, nejako filozoficky vysvetliť jav premien vo svete prírody. Dospel k názoru, že táto sila je evolučná a domnieval sa, že matéria panuje nad týmito premenami. Nebolo by na tom nič prekvapujúce, keby sa de Chardin nerozhodol aplikovať ideu evolúcie na všetko: na rastliny, na zvieratá, ale tiež na človeka, na Cirkev, ba aj na samotného Boha. Študoval prírodné vedy a súčasne sa snažil výsledky štúdia zlúčiť s katolicizmom. Vstúpil k jezuitom a dúfal, že v tomto ráde nájde spojenie medzi fascináciou vedou a vernosťou Cirkvi. Spočiatku sa zdalo, že takto uskutočňuje svoje povolanie. Publikoval množstvo kníh z oblasti geografie, zaoberal sa vývojom druhov a paleontológiou, cestoval po celom svete, skúmal kosti zvierat v Čínskej púšti a získal v tejto oblasti mnoho úspechov.

Na druhej strane začal písať texty z oblasti teológie a filozofie. A podľa môjho názoru, tu vznikol jeho omyl, keď svoj názor na procesy v biológii, ktoré podľa jeho presvedčenia prebiehajú automaticky, bez uvedomenia, začal rozširovať aj na katolícku Cirkev. Začal totiž chápať Cirkev ako biologický druh. Všetko, čo de Chardin hovorí, má znaky geologickej štúdie, bol tým tak fascinovaný, že pokladal geológiu za nadradenú teológiu. Všetko je podľa neho vysvetliteľné geologickým spôsobom: evolúcia vedomia, evolúcia Cirkvi aj evolúcia Boha. To je veľmi charakteristický rys jeho osobnosti. Pokiaľ publikoval len vedecké spisy, neboli žiadne problémy. Obdivovali ho vedci, aj jeho predstavení. Keď však začal písať o teológii a filozofii, predstavení rádu, vtedy v 20. a 30. rokoch ešte tradičného, ho začali podrobovať stále väčšej kritike a zakázali mu publikovať na témy mimo oblasti vedy.

Zákaz publikovania a úspech

De Chardin poslúchol, podriadil sa, ale šíril svoje spisy medzi priateľmi a tí sa postarali o to, aby jeho netradičná téza nachádzala široké prijatie. Príčin jeho popularity je veľa. Jeho optimizmus pôsobil ako narkotikum, mal pochopenie pre všetkých, nikoho nekritizoval, s výnimkou svojej Cirkvi, pôsobil dojmom veľmi zbožným, podporovali ho civilné inštitúcie v rôznych štátoch, školy. De Chardin uznával výsledky súčasnej vedy, hlásal krásne heslá, bol veľmi príjemný, milý a sympatický, a to všetko spôsobilo, že nachádzal pochopenie, obzvlášť v prostredí nepravínikov Cirkvi. Marxisti, socialisti, slobodomurári, tí všetci boli fascinovaní tým, že sa medzi jezuitmi našiel niekto, kto nikoho nekritizuje a u všetkých sa snaží nájsť pochopenie a uskutočňovať dialóg. Všetky novodobé heslá, ktoré sú dnes v kresťanstve šírené, optimizmus, dialóg, viera v pokrok, tie majú z veľkej časti dechardinovské korene.

Teilhard de Chardin zomrel roku 1955 v New Yorku a bol pochovaný na jezuitskom cintoríne. Jeho priatelia založili nakladateľstvo a publikovali jeho Cirkvou zakázané spisy. Jeho popularita sa neobyčajne rozšírila. V Poľsku bol populárny v 60. a 70. rokoch a podporovali ho predovšetkým v tom prostredí, ktoré chcelo spolupracovať s komunistickou vládou. V roku 1962, teda už za pontifikátu Jána XXIII., vydalo Sväté Ofícium varovanie, že de Chardinove knihy sú síce veľmi populárne, ale hemží sa to v nich bludmi, ktoré sú v rozpore s katolíckou vierou. Otcovia kongregácie postrehli, že de Chardinove práce oceňuje predovšetkým mládež. Mládež upútalo náboženské nadšenie, vlastne pseudonáboženský duch, ktorý ovláda jeho diela. Preto v roku 1962 vyzvalo Sväté Ofícium vedenia univerzít, inštitúty a semináre, aby strážili dušu mládeže pred jeho zhubným vplyvom. Ale už vtedy sa v Cirkvi vyskytovalo množstvo de Chardinových prívržencov.

Blízkosť s marxizmom aj sociálnym darvinizmom

De Chardinova filozofia je náročná, plná nového, neobvyklého, komplikovaného jazyka a neologizmov. Predovšetkým hovorí veľmi všeobecne. Nikdy nehovorí nič konkrétne. Neuvádza nič precízne. Pre pochopenie tohto autora je dobré venovať pozornosť jeho korešpondencii, ktorá bola nedávno publikovaná. V nej hovoril o konkrétnych otázkach a je možné vidieť, aký vplyv majú na súčasnosť. Preto je nutné začať výklad niektorých praktických názorov.

Čo si myslel o konkrétnych záležitostiach? Že veril vo všetkom v pokrok, nie je samo o sebe ešte zvláštne. Všetci veria v pokrok. Marxisti veria v pokrok, ktorý spočíva v revolúcii, a katolík verí v pokrok, ktorý spočíva v zdokonaľovaní duchovného života cez spoveď, modlitbu a sviatosti. Jeden aj druhý verí v pokrok. Mohli by sa podpísať pod deklaráciu: Veríme v pokrok. Ale problém je v tom, ako sa pozeráť na tento pokrok, na jednej strane pokrok prirodzený, na druhej pokrok duchovný. Podľa de Chardina sa oba tieto pohľady majú zmieriť. To šokuje: spojenie marxizmu s kresťanstvom? My vieme, že nie je možné spojiť marxizmus s kresťanstvom, pretože kresťan by musel rezignovať na svoju víziu sveta a dospieť k názoru, že vo filozofii de Chardina je treba kresťanstvo prispôbiť marxizmu a nie marxizmus kresťanstvu.

Preto tiež nemôžem súhlasiť s takým zovšeobecnením, že de Chardin je tvorcom kresťanského neohumanizmu. Podľa mňa je v tomto pojme pravdivá len jedna časť: „neo“, že je to novota. Ale nie je to ani kresťanstvo ani humanizmus. Pretože mysliteľ je tu nesmierne brutálny. On napríklad tvrdí, že mier je vyšším štádiom vojny, že ľudstvo je vynikajúce, keď spolu bojuje. V priebehu prvej svetovej vojny bol sanitárom, a pritom bol nadšený výbuchmi bômb. Zatiaľ čo kňazi udeľovali posledné pomazania umierajúcim vojakom, on prežíval náboženským spôsobom nadšenie, že vybuchujú bomby, že ľudia sú tak mocní a tak ovládajú hmotu, že dokážu výbuchom granátu roztrhnúť kameň. To bolo pre de Chardina niečo

neobvykle vznešeného. Ľudia sú veľkí, keď spolu bojujú. To je biologický pohľad. Biológ fascinuje, že v lese spolu bojujú niektoré druhy. Kresťana nie. Kresťan nepokladá ľudí za zvieratá. U Teilharda nie je sloboda. Vojna je pre de Chardina brutálna biologická nutnosť. Podľa môjho názoru neexistuje u neho ani vízia kresťanská, ani humanistická. On je zástancom kolektivismu, veľmi blízkeho marxizmu. Máme teda čo do činenia s vedcom, ktorý nie je ani tvorcom nového kresťanstva, ani humanizmu, ale evolucionista, ktorý tvorí niečo nové. Pretvára obsah všetkých dogiem. V tomto zmysle je modernistom.

Fascinácia reálnym komunizmom

Teilhard bol pritom po celý čas jezuitom, napriek svojim postojom radikálne sa rozchádzajúcim s katolíckou náukou. Podal svedectvo o svojich postojoch v nasledujúcich slovách: „Niektorí ľudia sa cítia šťastní, že sa nachádzajú v Cirkvi. Pokiaľ ide o mňa, ja si myslím, že budem šťastnejším, až zomriem, aby som sa od Cirkvi uvoľnil a našiel za ňou svojho Pána.“ De Chardin chce byť v Cirkvi tým, že nie je v Cirkvi. Chce nájsť inú cirkev. Preto sa ho známi pýtali: Prečo nevystúpiš? Prečo sa nestaneš svetským profesorom? On odpovedal veľmi otvorene: „Moje pôsobenie je omnoho viac účinné zvnútra než zvonka.“ On chcel prerábať Cirkev zvnútra, robiť revolúciu vnútri, nie ako Luther, ktorý vystúpil, založil svoju vlastnú cirkev a jednal na vlastnú päsť. De Chardin však zostal po celú dobu členom jezuitského rádu, a v tom bola jeho sila. Pretože on pôsobil ako jezuita. Všetci hovorili s úctou: „Prof. Teilhard de Chardin TJ“. A práve takáto je stratégia modernistov od počiatku 20. storočia. Všetci zostali v Cirkvi, aby pôsobili zvnútra. Sv. Pius X., keď odsudzuje modernizmus, hovorí: „Nepriateľ pôsobí vnútri. Prikladá tam sekeru ku koreňom. A pôsobí tým nebezpečnejšie, čím lepšie pozná Cirkev“ (Pascendi Dominicigregis).

Tu možno vidieť de Chardinovu fascináciu komunizmom. Nie takým uhladeným komunizmom, aký bol obvyklý u talianskych alebo francúzskych intelektuálov, ktorí o ňom diskutovali v kaviarňach. On bol fascinovaný tým najhorším komunizmom, sovietskym a čínskym. Keby francúzsky intelektuál napísal, že komunisti budujú nový svet, bolo by mu to možné ešte odpustiť. Ale čo povedať k tomu, keď to vysloví niekto, kto strávil v Číne niekoľko desiatok rokov a zažil maoistický komunizmus.

A pritom, de Chardin bol jezuitom a patril k najvzdelanejším ľuďom. Bol navyše profesorom a čítal pápežské dokumenty, patril predsa k tým, čo sľubujú zvláštnu poslušnosť pápežovi. A práve pápež odsúdil komunizmus ako najväčší zločin, najhoršie zlo, ktoré poškodzuje spoločnosť aj Cirkev: to je ten najhorší zločin, aký postihol ľudstvo. Ide o encykliku Pia XI. *Diviniredeemptoris*. Ale napriek všetkému bol de Chardin komunizmom nadšený a hovorí: „Sovietsky komunizmus je viera v základy prírody, ktorú ctím celou svojou bytosťou, Sovietsky zväz vždy bojoval o hmotný a duchovný pokrok. Sovietsky systém je niečím ako Ján Krstiteľ. Pripravuje svet na veľké udalosti. To je sila, ktorá vyvádza svet z anarchie, mravne zdravá, antikoloniálna, kreatívna a pokroková.“

De Chardin, svedok zverstiev komunizmu, ním bol fascinovaný ako biológ, ktorý sleduje ako spolu bojujú mravce. Rovnako chápal aj ľudstvo: musí vzájomne bojovať. Teilhard napísal najstrašnejšie slová, aké som kedy čítal z pera, aspoň podľa názvu, kresťanského mysliteľa: „Snívam o christianizácii Zeme skrz krst, ktorý prináša komunizmus.“ To je niečo hrozné: veď krst je pre katolíckeho kresťana niečím najvznešenejším, najkrajším, väčším zázrakom než stvorenie sveta. A de Chardin vidí v komunizme krst. To je najväčšia deformácia kresťanstva akú si možno predstaviť. On nazýva diabla Bohom, pretože komunizmus je diabolskou silou. A to je dôvod, prečo ho nazývam najhorším modernistom. Tu vidíme, ako chápal de Chardin svet, dogmy, Cirkev a budúcnosť. Stojí za to sa pozrieť odkiaľ pochádza jeho veľký optimizmus a viera v komunizmus a pokrok.

Bez dogiem

Predovšetkým všetky definície, ktoré formuluje katolícka teológia, boli pre neho zbytočné. Nerozlišoval hmotu a ducha. Neuznával hranice medzi pojmami, neoddeľoval Boha od sveta. Bol panteistom. Hovorí: „Boh svet netvorí, ale zjednocuje roztrúsenú hmotu.“ Boh je pre de Chardina v roli remeselníka, ktorý vykonáva energetickú starostlivosť o kozmos. Všetku náboženskú prax nahradil Teilhard prirodzenými praktikami. Pre neho je zbytočná modlitba, zbytočné je obrátenie, pre neho je dôležité angažovať sa v práci na premene sveta. Pre neho je kňazom inžinier a svet majú riadiť inžinieri.

Hovorí, že nie je ani hmota, ani duch, ale duchohmota. Katolíci rozlišujú hmotu a ducha. Teilhard nie. Hovorí: „Fyzický činiteľ je prepojením matérie,.. vystupuje tam, kde je hmota, bez ohľadu na stupeň jej vývoja“... Hmota a duch u neho nie sú dve veci, ale dva stavy, dve tváre rovnakej pralátky kozmického sveta. Duch je vyššia forma hmoty. Vzhľadom k tomu, že duch a hmota nemajú žiadne hranice a žiadny pevný prechod medzi sebou, je možné sa klaňať svetú ako Kristovi, pretože Kristus je taký väčší svet. U neho je všetko v jednej línii.

Ale s tým nemôžeme súhlasiť, pretože potom by Boh a diabol boli totožní. Preto Teilhard nemá žiadne konkrétne pojmy. Nie je Cirkev, ale len genéza Cirkvi; nie je Kristus, len christogenéza; nie je človek, len antropogenéza. Neexistuje vedomie, ale len genéza myslenia. Podľa jeho výkladu je celý vesmír procesom od alfy k omegi. Najprv sa z matérie vyvinie Zem, potom sa na zemi objaví život. Život začne plodiť psychiku, psychika si začne uvedomovať seba samú. Objaví sa Kristus. Prichádza, ale nie preto, aby spasil človeka. Prichádza spasiť svet. To nie je vôbec katolícke. Svet nepotrebuje spasenie. Svet je dobrý, pretože pochádza od Boha.

pokračovanie v II. časti

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/teilhard-de-chardin-najnebezpecnejši-modernista/>